

MAKALE ÖZETLERİ VE ALICI ODAKLI ETKİLEŞİMLİ ÜSTSÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ¹

Ekin ŞEN*

Kamil İŞERİ**

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkçe fen bilimleri (FB) ve sosyal bilimler (SB) makale özetlerinde kullanılan alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem (AOEÜ) belirleyicilerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda TÜBİTAK ULAKBİM Dergipark'a kayıtlı hakemli dergilerde Ocak 2013 – Aralık 2017 yılları arasında yayımlanmış 289 Türkçe makalenin Türkçe yazılmış özetinden oluşan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Çalışma için oluşturulan bu veri tabanı toplamda 36.152 sözcük içermektedir. Veri tabanındaki makale özetleri, Hyland ve Tse'nin (2004) geliştirdikleri ve Hyland'ın (2005) son biçimini verdiği üstsöylem sınıflandırmasındaki AOEÜ boyutu temel alınarak incelenmiş ve hem alanlar arasında hem de alanlar içinde karşılaştırılmıştır. Çalışmada incelenen verilerden ortaya çıkan bulgulara göre; FB ve SB makale özetlerinde kullanım sıklığı en yüksek olan AOEÜ belirleyicisi vurgulayıcılardır. Bunun yanı sıra en az karşılaşılan AOEÜ belirleyicilerinin katılım belirleyicisi ve kendinden söz etme belirleyicisi olduğu, SB makale özetlerinde FB özetlerinden daha fazla üstsöylem belirleyicisinin kullanıldığı, hem fen bilimlerinin hem de sosyal bilimlerin alt alanları içinde üstsöylem kullanım sıklığı ve kullanılan belirleyicilerdeki eğilim konusunda fark-

¹ Bu makale Ekin Şen tarafından hazırlanan ve Prof. Dr. Kamil İşeri danışmanlığında yürütülen *Bilimsel Makale Özetlerinde Üstsöylem Belirleyicilerinin İncelenmesi* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

* Dr., Duisburg-Essen Üniversitesi Turkistik Enstitüsü, ekin.sen@uni-due.de, <https://orcid.org/0000-0003-4847-1840>.

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilim Bölümü, kamil.iseri@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8539-582X>.

lıklar bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın bulguları birlikte değerlendirildiğinde; alanların (hem FB ve SB hem de çalışmada incelenen alt alanlar) olası okurlarını yönlendirmede en sık ve en az sıklıkta kullandığı belirleyiciler yönünden birtakım benzer görünümlere sahip olduğu, bunun yanında üstsöylemin diğer kategorilerinde birbirinden farklı seçimlere başvurduğu ayrıca bu seçimlerin de farklı kullanım sıklıklarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üstsöylem, makale özeti, akademik yazma, etkileşim, Türkçe akademik söylem.

RESEARCH ARTICLE ABSTRACTS AND RECIPIENT-ORIENTED INTERACTIONAL METADISOURSE MARKERS

Abstract

The aim of this article is to analyze the recipient-oriented interactional metadiscourse markers in the RAAs (research article abstracts) of hard sciences and soft sciences in Turkish. For this purpose, a database consisting of 289 RAAs published between 2013-2017 in refereed journals in Dergipark and a total of 36152 words was built. The RAAs in the database of this research were analyzed based on the interactional categories of the metadiscourse classification developed by Hyland and Tse (2004) and by Hyland (2005) and compared both between and within fields. According to the data obtained in the research, it was determined that the most frequently interactional metadiscourse category in the RAAs of hard sciences and soft sciences is the boosters. In addition, it was found that the least encountered interactional metadiscourse markers were engagement and self-mention markers, RAAs of soft sciences contain more metadiscourse markers than those in hard sciences and there are variations in the tendency and frequency of metadiscourse usage within the subfields of both soft sciences and hard sciences. According to the findings of the research, it was determined that the disciplines (hard sciences, soft sciences and subdisciplines of these main disciplines) have similar functions within the framework of the most frequently and least frequently markers to direct their readers. However, they have different linguistic mechanisms in other categories of metadiscourse and use these mechanisms at different frequencies from each other.

Keywords: Metadiscourse, research article abstract, academic writing, interaction, Turkish academic discourse.

Bu çalışma üstsöylem kategorilerinden *alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem* (bundan sonra AOEÜ) (interactional metadiscourse) belirleyicilerine odaklanmaktadır. Çalışmada fen bilimleri (bundan sonra FB) ve sosyal bilimler

(bundan sonra SB) alanındaki makale özetlerinde kullanılan ve metin üreticisinin metnin alıcısıyla etkileşimini açıkça kontrol etmesine, onları okur olarak atamasına, sunulan bilgiyi yorumlayabilmesine ve bu yorumları değerlendirebilmesine odaklanan AOEÜ belirleyicilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Fen bilimleri ve sosyal bilimler alanında yazılan makale özetlerinde AOEÜ belirleyicilerinden hangileri kullanılmaktadır?
2. AOEÜ belirleyicilerinin kullanımında fen bilimleri ve sosyal bilimler makale özetlerinde fark var mıdır?
3. Fen bilimlerinin ve sosyal bilimlerin alt alanlarında AOEÜ kullanımı çerçevesinde farklılık var mıdır?

Kuramsal Çerçeve

Söylem topluluğu ve bilimsel metinlerden beklentiler. *Söylem topluluğu* (discourse community) kavramını, kendine özgü kültürü olan bir insan grubu olarak betimleyen Hyland (2005, s. 141-143), bu topluluğun kendine özgü kalıpları, kategorileri, bilgiyi oluşturma ve tartışma yolları ve gelenekleri olduğunu belirtmektedir. Söylem topluluğunun bu özellikleri, topluluğun üyesi olan bireylerin metinleştirme süreçlerini de etkilemektedir. Örneğin kimya alanı için “kimya yapmak” ya da psikoloji alanı için “psikoloji yapmak” olarak yorumlanabilecek bir biçimde metinleştirmeyi güdüleyen söylem topluluğu, birtakım şeylerin nasıl yazılması (ya da söylenmesi) gerektiğiyle ilgili yolları belirlemektedir. Metinleştirme, söylem topluluğunun beklentileri çerçevesinde gerçekleşen bir etkinliktir ve bu etkinlik metin üreticisinin iletişimsel amaçlar bağlamında *metin türüne* (text genre) ve topluluğa uygun metinsel ve kişiler arası ilişkileri işletmesiyle gerçekleştirilir. Tür ve topluluk karşılıklı olarak birbirinden etkilenen ve birbirini ortaya çıkaran kavramlardır. Akademik metinler, olası okurları üzerinde ikna edici bir etki oluşturmayı amaçlamaktadır ve metin üreticileri bu ikna etme amacına ulaşmak için türsel özelliklere uygun dilsel kaynakları kullanma (daha doğrusu yeniden kullanma) yönünde bir eğilim gösterirler. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ve Hyland’ın (2011, s. 177) da vurguladığı gibi metin oluşturma süreci, birtakım beklentiler ve bu beklentileri yerine getirme çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Huber ve Uzun (2001, s. 12) ve Uzun (2001, s. 201-204; 2006, s. 136-137), söylem topluluğunun bilgilendirici metin türünün bir alt türü olan bilimsel metinlerden beklentilerini alandaki çeşitli çalışmalardan yola çıkarak üç temel başlık altında toplamışlardır. Söylem topluluğunun bu beklentilerinden biri, metnin çoğul okumaya olanak tanımaması, başka bir deyişle okurların metindeki bilgiyi farklı yorumlamasını engelleyecek, ilgili alanda kabul edilmiş

terimlerin kullanıldığı, çalışmanın konusunun, amacının, araştırmada yanıtlanacak soruların, kuramsal arka planın, önermeler arasındaki bağlantıların, gerekçelendirmelerin net biçimde verildiği bir metin oluşturulmasıdır. Araştırmacılar bu beklentiyi *metnin düzenli ve tekanlı olması* biçiminde dile getirmektedirler. Bir diğer beklenti, bilimsel metinlerde öznellikten kaçınmasına, başka bir deyişle nesnel anlatımın öncelenmesine, başka kaynaklardan alınan bilginin bilimsel metinlerin amaç ve kurallarına göre kullanılmasına, önermelerdeki bilgiselliğin netleştirilmesine gönderimde bulunan *metnin geçerli ve güvenilir olması*dır. Araştırmacıların, söylem topluluğunun bilimsel metinlerden beklentileri arasında olduğunu belirttiği son başlık ise metinlerin iletişimsel amaçlarına ve içeriğine göre uygun biçimde bölümlenmiş, her bir metin bölümünün ilgili iletişimsel amaçlar doğrultusunda işlevsel özelliklerini yerine getirdiği, bilginin belirli bir mantık sırasına göre sunulup okurların bilgiye ulaşmasını ve daha çok bilgiyi değerlendirmesini kolaylaştıran *metnin çizgisel olarak izlenebilir olması*dır.

Üstsöylem kavramı ve alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem kategorisi.

Bilimsel metin üreticileri, söylem topluluğunun yukarıda belirtilen beklentilerini karşılayabilecek bir metin oluştururken birtakım söz bilimsel stratejilere başvurumaktadırlar. Swales (1993) ve Hyland (2005) gibi araştırmacıların da belirttiği gibi her zaman toplumsal bağlamlarda gerçekleşen iletişim, söylem topluluğu kavramını iletişimin gerçekleştiği metinlerde ve daha genel ifade ile metin türlerinde merkez konumda yer alan kavramlardan biri hâline getirir. Metinlerin ilgili topluluğun beklentilerine göre düzenlenmesindeki temel özelliklerden biri *üstsöylem* (metadiscourse) kullanımınıdır. Farklı disiplinlerde bilgi üretimini destekleyen toplumsal bir etkinlik olarak *akademik iletişimde* araştırmacılar bilgiyi yapılandırma, düzenleme ve araştırmalarını olası okurlar için anlamlı biçimde sunma gereksinimi içindedir. Araştırmacılar bunu gerçekleştirmek için Bruffee (1986) ve Swales (1990) tarafından vurgulanan “söylem topluluğu içinde uzlaşılmış söylemsel özellikleri” kullanmaktadır ve bu özellikler metinleştirme sürecinde özellikle üstsöylemle ortaya çıkmaktadır (Bruffee, 1986; Swales, 1990’den aktaran Uzun, 2002, s. 207).

Tüm dilsel kullanımlar, her ne kadar bilinç dışı gibi görünse de bir seçenekler dünyası içinden yapılan seçimlerdir. Hyland’a (2005, s. 17) göre üst-söylemin alan yazına kazandırdığı temel katkılardan biri, bilinçdışı olduğu düşünülen dilsel seçimleri ve bu dilsel seçimlerin gerçekleştiği toplumsal bağlamların ilişkisini ortaya çıkarmasıdır. Araştırmacı, dilin yalnızca dünyaya gönderimde bulunan ve bilginin karşı tarafa aktarılmasına odaklanan bir olgu olmasına karşı çıkarak bu işlevlerin yanında dilin aslında kendine de gönderimde bulunduğunu vurgulamaktadır. Dilin kendine gönderimde bulunması

işlevi, metin üreticisinin bir katılımcı olarak söyleme dâhil olmasına, okurlarını yönlendirmesine, söylemin nasıl anlaşılması gerektiğini ortaya koymasına, metinle ilgili çeşitli düzenlemeleri gerçekleştirmesine, yorum ve değerlendirme yapmasına katkı sağlamaktadır (Crismore, 1983, s. 2; Hyland, 2017, s. 17). Yukarıdaki açıklamaları destekleyen biçimde Uzun (2002, s. 206-207) da metinlerdeki temel özelliklerden birinin üstsöylem olduğunu, metin üreticisinin üstsöylemsel düzenlemeler aracılığıyla akademik iletişimi kolaylaştırdığını, yazar ya da konuşucu olarak kendi konumunu ortaya koyduğunu, metnin alıcısıyla açık ya da örtük biçimde bağlantı kurabildiğini belirtmektedir. Bayyurt (2017, s.15) da üstsöylemin, metnin içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırma yönünde bir işleve sahip olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, kısaca üstsöylemin metin üreticisi, metin ve metnin alıcısı arasındaki ilişkiyi belirginleştirmede temel görevlerden birini üstlendiği söylenebilir.

Söylemin metinde tutarlı bir biçimde ortaya konmasını sağlayan, metin üreticisinin konumunu ve güvenilirliğini yansıtan, metinlerdeki önermelerin içeriğine katkı sağlamadan verilen bilginin alıcı tarafından anlaşılmasını, yorumlanmasını, değerlendirilmesini destekleyen dilsel özellikler üstsöylem olarak kabul edilmektedir (Crismore, Markkanen & Steffensen, 1993, s. 40). Buradan hareketle, üstsöylem öğelerinin metindeki önermelere bilgi açısından bir katkısı olmayan ancak bunları düzenleme, üreticinin kendini söylemin içine katma ya da katmama, üreticinin önerme içeriğine ya da alıcısına karşı duruşunu yansıtmaya, alıcıyı *söylem katılımcısı* (discourse participant) olarak metnin içine dâhil etme ya da etmeme, onu farklı biçimlerde yönlendirme, önermenin içeriğinin nasıl anlaşılması gerektiği ve ikna etme gücü yüksek olma gibi işlevleri yerine getiren dilsel birimler olduğu söylenebilir.

Alan yazın incelendiğinde Crismore (1983), Vande Kopple (1985), Hyland (1998a) Hyland (2005) gibi araştırmacılar tarafından önerilen birtakım üstsöylem sınıflandırmalarının bulunduğu görülmektedir. Bu sınıflandırmalar incelendiğinde ise birbirini belirli noktalarda eleştiren, belirli noktalarda ise önceki sınıflandırmayı tamamlayan, ona birtakım kategoriler ekleyen, bazı kategorileri birleştiren ya da ayıran, çeşitli geliştirmeler yapan sınıflandırmalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada toplanan veri tabanını incelemek için ilk defa Hyland ve Tse'de (2004) alan yazın ile paylaşılan ve Hyland'ın (2005) son hâlini verdiği Kişilerarası Üstsöylem Modeli ve bu modelin AOEÜ boyutu kullanılmıştır². Üstsöylem modelinin alıcı odaklı boyutu için tablo 1 incelenebilir.

² Üstsöylem sınıflandırmalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için Hyland (2005), alan yazındaki üstsöylem sınıflandırmalarının karşılaştırılmasıyla ilgili bilgi için Şen (2021) incelenebilir.

Tablo 1: Kişilerarası Üstsöylem Modelinin Alıcı Odaklı Boyutu (Hyland, 2005, s. 49)

Alıcı Odaklı Etkileşimli Üstsöylem	Alıcıyı metnin içine dâhil etme
Kaçınmalar	Sorumluluğu ve kesinliği sınırlandırma
Vurgulayıcılar	Kesinliği ve bağlılığı vurgulama
Tutum Belirleyicileri	Üreticinin önermeye karşı tutumunu yansıtmaya
Kendinden Söz Etme	Üreticinin açıkça kendine gönderimde bulunması
Katılım Belirleyicileri	Alıcıyla açıkça ilişki kurma

Akademik metinler genel olarak *kılıcsızlaştırma* (Alm. Deagentivierung) olarak bilinen kişi bildirmeyen ya da edilgen ifadelerin kullanıldığı, nesnel anlatımın egemen olduğu, bilgilendirici bakış açısının ön planda olduğu ve gerçekliğin betimlendiği metinler olarak görülmektedir. Akademik söylemdeki ikna işlevi yalnızca bu bakış açısıyla ve doğruluğun kanıtlanmasıyla, deneysel bilgilerle desteklenen kanıtların sunulmasıyla, mantık yardımıyla ortaya çıkmamaktadır. Metinler, üreticilerin eylemlerinin bir sonucu olarak ilgili disiplindeki söylem topluluğu katılımcılarının ikna edici olarak kabul ettiği söz bilimsel özellikler kullanıldığında ikna edici olurlar (Hyland, 2014, s. 99). Metin üreticilerinin ikna sürecini etkin biçimde kullanması kendisiyle, oluşturduğu metinle ve metin alıcısıyla girdiği toplumsal etkileşim ile gerçekleşmekte ve bu da üstsöylemin *AOEÜ boyutunu* oluşturmaktadır. Bu boyut, metin üreticisinin bireysel tutumunu yansıtmaya seçeneklerini, kendisini metnin içinde kodlama biçimlerini, olası alıcıları metne dâhil etmeyi ve bir durumunun kesinliğini ya da bu kesinliğin yumuşatılmasını yansıtmaya olanaklarını içermektedir. Metin üreticisinin bu türden bir etkileşime girmesinin temel amacı, metin alıcısının dikkatini çekmek, onu ikna etmek, olası karşı çıkışlarını önceden belirleyip bunları yönlendirerek onu bir söylem katılımcısı olarak metin içinde konumlandırmaktır (Hyland, 2012, s. 135-136; 2014, s. 101). Salt nesnel bilgi paylaşımının yanında ikna edici olmak için metin üreticisinin kesinliğe, başka olasılıklara, önerme içeriğine yönelik tutumuna, kendini ortaya çıkarmasına gönderimde bulunan duruşu (stance) yansıtmaya ve olası alıcıları söylemin içine çekme çabası beraberinde öznelliği de getirmektedir. Uzun (2010, s. 92), burada sözü edilen özelliği, bir metindeki önermelerin içeriğinin sorumluluğunu o önermeleri üreten kişi(ler)nin üslenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında akademik iletişimde egemen olan nesnelğin yanında, metin alıcılarını ikna etmek için üreticinin kendisiyle, metnin içeriğiyle ve alıcılarla doğrudan etkileşime girmesine olanak veren, bu özelliğiyle de öznelliği yansıtan birtakım dilsel kodlamalar kullanılmaktadır.

Hyland'ın (2005) üstsöylem modelinin AOEÜ boyutuna (Tablo 1) bakıldığında, bu boyutun beş kategoriden oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ilki olan

kaçınmalar (hedges) önermelerdeki bilginin kesinlik derecesini yumuşatan, öne sürülenden farklı olasılıkların da bulunduğu ya da bulunabileceğinin metin üreticisi tarafından da bilindiğini yansıtan, alıcının önerme içeriğini nasıl anlaması, yorumlaması ve değerlendirmesi gerektiğini gösteren dilsel birimlerdir. Kaçınma belirleyicileri arasında önerme içeriğine bağlılığı azaltan “bazı, çoğunlukla, genellikle, hemen hemen, yaklaşık, düşün-, öner-, -(y)Abil” gibi dilsel birimler sayılabilir. İkinci kategori olan *vurgulayıcılar* (boosters), üreticinin önerme içeriğine bağlılığını keskinleştiren, farklı olasılıkların ya da görüşlerin en aza indirildiğine gönderimde bulunan, önerme içeriğinin gücünü artıran dilsel birimlerdir. Bu belirleyiciler arasında “kesinlikle, mutlaka, tam olarak, -mAlI, -DIr, ilk, yalnızca, sadece, vurgula-, tamamen, gerek-, kuşkusuz” gibi dilsel birimleri saymak olasıdır. Bir diğer kategori olan *tutum belirleyicileri* (attitude markers) metin üreticisinin önerme içeriğine karşı tutumunu göstermektedir. Üretici önermenin içeriğinin güvenilir olup olmadığına, doğruluğunu kabul edip etmediğine, gerekli olup olmadığına, bu içeriğin önemine gönderimde bulunan tutum belirleyicilerini kullanabilir. Tutum belirleyicisine örnek olarak “uygun, mantıklı, dikkat çekici, katıl-, tercih et-” gibi dilsel birimler verilebilir. *Kendinden söz etme* (self-mention), metin üreticisinin kendisini ürettiği metin içinde konumlandırması ve açıkça kodlamasıdır. Burada birinci tekil ve (yazarların kendisine gönderim işlevinde olduğunda) birinci çoğul kişi kullanımları kendinden söz etme belirleyicisi olarak sayılabilir. AOEÜ boyutunun son kategorisi olan *katılım belirleyicileri* (engagement markers) ise metin üreticisinin alıcıyı metnin söylemine dâhil etmesine gönderimde bulunan, alıcının dikkatini çektiği, ona doğrudan seslendiği dilsel araçlardır. Katılım belirleyicilerine örnek olarak ikinci çoğul kişi kullanımı, yazar/yazarları ve okurları kapsayan birinci çoğul kişi kullanımı sayılabilir.

Yukarıda sözü edilen üstsöylemsel işlevlere sahip dilsel birimler, metnin yüzey yapısında farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Sözgelimi eylem, belirteç, sıfat, ad, kip, adıl vb. dilsel birimler üstsöylem işlevini taşıyabilir (Crismore, Markkanen & Steffensen, 1993, s. 20-25; Hyland, 1998b, s. 102-148; Hatipoğlu ve Algi, 2017, s. 92). Bunun yanında Hyland (2017, s. 18-19) alan yazındaki üstsöylem çözümlenmelerini değerlendirdiği çalışmasında bir dilsel biriminin bir bağlamda üstsöylem işlevine sahipken başka bir bağlamda üstsöylem olmayabileceğini ya da bir dilsel birimin farklı bağlamlarda farklı üstöylemsel işlevleri üslenebileceğini belirtmektedir. Bu durumun Türkçe metinler için de geçerli olduğu, metinde bir dilsel birimin farklı bir bağlam içerisinde birbirinden farklı işlevlere sahip olabildiği, bu nedenle de farklı üstsöylem kategorilerine ait olduğu söylenebilir (Şen, 2020, s. 70). Buradan hareketle hem farklı türlere ait sözcüklerin, çok sözcüklü birimlerin ya da dilbilgisel ulamların üstsöylem belirleyicisi olarak sınıflandırılabilmesi hem de bir dilsel birimin farklı bağlamlarda farklı üstöylemsel işlevleri yerine getirebileceği söylenebilir.

Türkçe üzerine yapılan üstsöylem çalışmaları incelendiğinde 2000'lerin başından itibaren bu konuya yönelen araştırmaların varlığı görülmektedir. Bu çalışmalarda, Uzun (2002) dil bilimi makalelerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını; Zeyrek (2002) psikoloji makalelerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını; Uzun (2006) topluluk beklentileri ve üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını; Bayyurt ve Akbaş (2014) iki dilli bireylerin üstsöylem belirleyicilerini algılama ve bunları kullanma durumlarını; Kan (2016) TDE ve Türkçe eğitimi alanlarındaki makalelerde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını; Bayyurt (2016) üstsöylem ve kültür etkileşimini; Hatipoğlu ve Algi (2017) kaçınma belirleyicilerinin kullanımını; Uluçay ve Hatipoğlu (2017) üstsöylem açısından neden belirleyicilerinin kullanımını, Uluçam-Wegmann (2018) iki dillilerin AOEÜ kullanımlarını, Şen (2019) FB ve SB makale özetlerinde üstsöylem kullanımını; Dağ-Tarcan (2019) SB makalelerinde üstsöylem kullanımını; Şen (2020) birinci tekil ve çoğul kişi ile üstsöylem ilişkisini; Şen (2021) alan yazındaki farklı üstsöylem modellerini incelemiştir. Adı geçen çalışmalarda farklı alanlardaki ve farklı düzeylerdeki metinlerden, iki dillilerin metinlerinden oluşan veri tabanlarında Türkçe üstsöylem belirleyicilerinin kullanımları saptanmış ya da karşılaştırılmıştır.

Bir metin (alt) türü olarak makale özetleri. Bu çalışmanın veri tabanını oluşturan metinlerle, başka bir deyişle makale özetleriyle ilgili çalışmalara bakıldığında bu metinlerin genel olarak kısa, yoğun, soyut gibi özelliklere sahip, başka bir metne gönderimi olan bir metin türü (alt türü) (Huemer, Rheidorf & Gruber, 2012, s. 11-12), başka bir metne bağlı, o metindeki bilginin dönüştürülmüş ve içerik ile biçim (sözcük sayısı vb.) bakımından sınırları belirlenmiş bir metin türü (Busch-Lauer, 2012, s. 5-6), ilgili alandaki topluluğun birtakım beklentilerinin bulunduğu ve bu beklentileri karşılaması gereken bir metin türü (Swales, 1993, s. 181; Swales & Feak, 1994, s.213), olası metin alıcılarının bir makalede ilk karşılaştıkları metin olarak ilgili yazının okunmaya değer olup olmadığına karar vermelerinde başat rol oynayan ve iletişimsel amacının olası alıcıları makalenin tamamını okumaya ikna etmek olan bir metin türü (Martin-Martin, 2003, s. 26; Jiang & Hyland, 2017, s. 3) biçiminde tanımlandığı görülmektedir.

Söylem topluluğunun makale özetinden beklentilerini karşılamaya çalışan metin üreticileri, özetlerini bu beklentiler doğrultusunda ve en uygun biçimde yapılandırma, ilgili alandaki diğer çalışmaların önüne geçerek makalelerine ulaşılma olasılığını artırma ve tam metnin okunmasına ikna etme çabası içindedir. Bu metinlerde ikna etme amacına ulaşmak için işletilen temel söz bilimsel stratejilerden biri de üstsöylem belirleyicilerinin kullanılmasıdır. Bu çalışmada da özet metinlerinde yazarların AOEÜ belirleyicilerden hangilerini kullanma yönünde bir eğilimleri olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma için oluşturulan veri tabanı nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan belge (doküman) taraması yoluyla toplanmıştır. Tarama modelleri, günümüzdeki ya da geçmişteki bir durumu olduğu biçimiyle betimlemek için kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır. Burada incelemeye konu olan nesne(ler) kendi bağlam(lar)ı içinde ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Tarama modellerindeki önemli nokta ise var olanı en uygun şekilde gözlemlemek ve belirleyebilmektir (Karasar, 2016, s. 109; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 190).

Verilerin toplanması. Çalışmada incelenen veri tabanı, birtakım ölçütler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Bu veri tabanı, Dergipark internet sitesinde yer alan ve hakemli dergilerde yayımlanan Türkçe makalelerin Türkçe özetlerinden oluşturulmuştur. Makalelerin bilimsel birtakım ölçütleri olan dergilerde yayımlandığını ortaya koyması açısından dergilerin en az bir dizin tarafından taranıyor olma özelliği gözetilmiştir. İncelemenin eş zamanlı ve güncel durumu yansıtması için veri tabanını oluşturma sürecinde Ocak 2013 – Aralık 2017 yılları arasında beş yıllık bir süreçte yayımlanmış dergilerde yer alan makale özetleri seçilmiştir.

Çalışmanın veri tabanı oluşturulurken FB ve SB arasındaki koşutluk, benzerlik ve farklılıkları belirleyebilmek için SB altından dört, FB altından da dört olmak üzere toplam sekiz alt alan seçilmiştir. Bu sekiz alt alan matematik, kimya, fizik ve biyoloji, tarih, psikoloji, felsefe ve dil bilimi olarak belirlenmiştir. Yukarıda belirtilen ölçütler çerçevesinde Dergipark'taki makale özetleri sınırlandırıldığında söz edilen alanlardaki makale özeti sayıları için Tablo 2 incelenebilir.

Tablo 2: Evren

Alan	Özet Sayısı
FB	
Biyoloji ¹	130
Fizik	82
Kimya	75
Matematik	51
Toplam	338
SB	
Tarih	452
Felsefe	160

³ Bundan sonra tablolarda fen bilimleri ve sosyal bilimlerin alt alanları için kısaltmalar kullanılacaktır. Buna göre BIY kısaltması biyoloji için, FZK fizik için, KMY kimya için, MAT matematik için, DİL dil bilimi için, FEL felsefe için, PSI psikoloji için ve TAR tarih için kullanılan kısaltmalardır.

Psikoloji	117
Dil Bilimi	101
Toplam	830
GENEL TOPLAM	1168

Tablo 2’de de görüldü üzere belirlenen ölçütlere göre yapılan sınırlandırmalar ile 8 alandaki toplam makale özeti sayısının 1168 olduğu, bunların 338’inin FB, 830’unun SB alanındaki makale özetleri olduğu görülmektedir. Çalışma evrenini (N=1168) temsil etme yeterliliğine sahip bir örneklem alınması için öncelikle örneklem büyüklüğü belirlenmiş ve orantısız örneklem büyüklüğü hesaplama formülü uygulanmıştır. Bu örneklem büyüklüğü hesaplama formülünde güven düzeyi %95, yanılma olasılığı %5 olarak kabul edilmiştir. Aşağıda verilen orantısız örneklem büyüklüğü hesaplama formülüne göre 1168 makale özetinden oluşan evreni temsil edebilecek yeterlilikteki örneklem büyüklüğü (n=289) belirlenmiştir.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{p_x}^2 + p(1-p)}$$

FB ve SB altındaki sekiz alanın her birinde farklı sayıda özet (Tablo 2) bulunması nedeniyle her bir alan için ek olarak orantılı tabakalı örnekleme yoluyla toplamda 289 özette bulunan örneklem içinden her alan için kaç makale özeti seçilmesi gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra bu alanlarda incelenecek makale özetlerinin rastlantısal olarak belirlenebilmesi için de MINITAB 17 masaüstü programı kullanılmıştır.

Tablo 3: Örneklem

Alan	Makale Özeti	Sözcük Sayısı
FB		
BIY	32	4491
FZK	20	1979
KMY	18	1837
MAT	13	1071
Toplam	83	9378
SB		
TAR	112	14771
FEL	40	4515
PSI	29	4034
DİL	25	3454
Toplam	206	26774
GENEL TOPLAM	289	36152

Tablo 3 incelendiğinde 289 özetten oluşan örneklem ve orantılı tabakalı örnekleme ile her bir alandan incelenen makale özeti sayıları, ayrıca ilgili alanlardaki makale özetlerindeki toplam sözcük sayıları görülmektedir. Rastlantısal olarak belirlenen makale özetlerine alan kodu ve sıra numarası verilmiştir. Bu makale özetlerinden oluşan veri tabanı 9378'i FB, 26774'ü SB olmak üzere toplam 36152 sözcükten oluşmaktadır.

Verilerin çözümlenmesi. Oluşturulan veri tabanı Hyland'ın (2005) alan yazına kazandırdığı ve çalışmanın kuramsal çerçevesinde ayrıntılı biçimde açıklanan üstsöylem modelinin AOEÜ kategorileri dikkate alınarak incelenmiş, saptanan belirleyiciler ilgili ulamın altında listelenmiştir. Ortaya çıkan veriler çalışmanın bulgular bölümünde kategorilere göre tablolaştırılmış, daha sonra ise genel olarak FB ve SB alanındaki makale özetlerinde kullanılan AOEÜ belirleyicileri ortaya çıkarılmıştır. FB ve SB altında seçilen alanların makale özetlerinin ve bu makale özetlerindeki sözcük sayılarının birbirinden farklı olması nedeniyle alanları karşılaştırabilmek amacıyla bin sözcük başına düşen üstsöylem belirleyicisi sayısı da verilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde AOEÜ belirleyicilerinin kullanımı hem FB ve SB makale özetleri hem de bu alanların alt alanları arasında karşılaştırılmıştır. AOEÜ belirleyicilerinin kullanımında FB ve SB makale özetlerinde fark olup olmadığına ve hangi kategorilerin kullanıldığına yönelik bulgular Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4: FB ve SB Makale Özetlerinde AOEÜ⁴

AOEÜ												
	Kaç. ²	%	Vur.	%	Tut. Bel.	%	Ken. Söz.	%	Kat. Bel.	%	Toplam	%
Fen Bil.	93	9,91	460	49,05	55	5,86	14	1,49	25	2,66	647	68,99
Sosyal Bil.	402	15,01	1567	58,52	448	16,73	20	0,74	69	2,57	2506	93,59
Toplam	495	13,69	2027	56,07	503	13,91	34	0,94	94	2,60	3153	87,21

⁴ Tablolarda yer alan bindelik işareti “%”, ilgili üstsöylem belirleyicisinin bin sözcükte görülme sıklığını yansıtmaktadır.

⁵ Tablolarda kullanılan kısaltmaların açılımları şu biçimdedir: Kaç. = kaçınma, Vur. = vurgulayıcı, Tut. Bel. = tutum belirleyici, Ken. Söz. = kendinden söz etme, Kat. Bel. = katılım belirleyici.

Tablo 4 incelendiğinde FB makale özetlerinde 647, SB makale özetlerinde 2506 olmak üzere toplam 3153 AOEÜ belirleyicisinin saptandığı görülmektedir. Buna göre SB makale özetlerinin (%93,57) FB makale özetlerine (%68,97) göre daha yoğun AOEÜ belirleyicisi barındırdığı söylenebilir. FB ve SB’de her iki alanın makale özetlerinde de *vurgulayıcı* kullanımı diğer belirleyicilerden daha fazladır. İki alandaki yazarların makale özetlerinde üst-söylemsel açıdan uzlaşım gösterdikleri ve verilen bilginin gücünün gösterildiği, yazar(lar)ın önerme içeriğine kesin bağlılığını yansıtan *vurgulayıcıları* öncelediği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak SB’nin (%58,52) FB’ye (%49,05) göre *vurgulayıcılarda* daha yoğun bir kullanıma sahip olduğu görülmektedir. SB makale özetleri *vurgulayıcıdan* sonra *tutum belirleyici* (%16,73) ve *kaçınma belirleyici* (%15,01) kullanımını yeğlerken FB *vurgulayıcılardan* sonra makale özetleri *kaçınma belirleyici* (%9,91) ve *tutum belirleyici* (%5,86) kullanımını öncelemektedir. Her iki alandaki makale özetlerinde en sık dördüncü kullanıma sahip belirleyici *katılım belirleyicidir*. FB ve SB makale özetleri *katılım belirleyicileri* birbirine yakın sıklıklarla kullanılmaktadır. Son olarak her iki alanın da en az kullandığı belirleyiciler *kendinden söz etme* belirleyicisidir. FB makale özetlerinin (%1,49) SB makale özetlerine (%0,74) göre daha yoğun bir *kendinden söz etme* belirleyicisi kullanımına sahip olduğu görülmektedir.

FB ve SB altındaki alanlarda AOEÜ belirleyicilerinin kullanımına ve farklara ilişkin bulgular her bir üstsöylem kategorisine göre Tablo 5-11’de verilmiştir.

Tablo 5: Makale Özetlerinde Kaçınmalar

	Fen Bilimleri					Sosyal Bilimler					GENEL TOP
	BIY	FZK	KMY	MAT	TOP	DİL	FEL	PSI	TAR	TOP	
Üst-söylem Belirleyicisi	46	19	10	18	93	57	93	31	221	402	495
%	10,24	9,60	5,44	16,80	9,91	16,50	20,59	7,68	14,96	15,01	13,69

Tablo 5’te de görüldüğü üzere FB’de 93, SB’de 402 olmak üzere toplam 495 *kaçınma belirleyicisinin* kullanıldığı belirlenmiştir. FB altındaki alanlara bakıldığında en çok *kaçınma belirleyicisinin* biyoloji, fizik, matematik ve kimya biçiminde sıralandığı ancak bin sözcükte *kaçınma belirleyicisinin* kullanımını açısından en sık kullanımın matematik makale özetlerinde (%16,80) olduğu, matematiği biyoloji makale özetlerinin izlediği (%10,24), daha sonra fizik makale özetlerinin (%9,60) ve en az kullanımın kimya özetlerinde (%5,44) olduğu görülmektedir. 402 *kaçınma belirleyicisinin* saptandığı SB

makale özetlerine bakıldığında ise bu belirleyicinin en çok tarih özetlerinde kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak kullanım sıklıkları göz önünde bulundurulduğunda felsefe makale özetlerinin (%20,59) SB alanındaki en sık *kaçınma belirleyicisi* barındıran özetler olduğu söylenebilir. Felsefe özetlerini %16,50 ile dil bilimi özetleri, %14,96 ile tarih özetleri ve %7,68 ile psikoloji makale özetleri izlemektedir.

FB ve SB makale özetlerindeki *kaçınma belirleyicisinin* kullanımı için aşağıda örnekler sunulmaktadır.

Örnek (1): Apertür [...] *genellikle* trikolpat [...] *genellikle* retikulat ornamentasyon gözlemlenmiştir. (BIY 21)

Örnek (2): Ga katkılı [...] parametreleri belirlenmeye çalışılmıştır. (FZK 20)

Örnek (3): Amacımız kültürlerarası [...] oluşmasını sağlamaktır. (DİL 3)

Örnek (4): [...] ilişkileri *neredeyse* ilk defa üçü bir arada [...]. (FEL 26)

Örnek (1) ve örnek (2) FB makale özetlerinden, örnek (3) ve örnek (4) SB makale özetlerinden alınmış örnekleri yansıtmaktadır. BIY 21 koduyla alınan örnek (1)'de “genellikle” belirleyicisinin iki kere kullanımı ile yazar(lar)ın kesinlikten uzaklaştığı, verilen önermeye olası karşı çıkışları önceden gördüğü, dolayısıyla da *kaçınma belirleyicisi* kullandığı görülmektedir. FZK 20 kodlu örnek (2)'de “çalış-“ eylemi bir ad yantümcesi ile kullanılmıştır (-mAyA çalış-). Bu belirleyici yazar(lar)ın kesinliği yumuşatmaya çalıştığını göstermektedir. DİL 3 koduyla tek yazarlı bir makalenin özetinden alınan örnek (3)'teki kesitte yazar “amacımız” sözcüğü içindeki “-(I)mIz” belirleyicisi⁶ ile çalışmayı yürüten kişi olarak kendisini metnin içinde doğrudan yansıtmak yerine bu durumdan kaçınmıştır (düzenleyici biz). FEL 26 kodlu örnek (4)'te ise yazar(lar) yapılan çalışmanın alandaki ilk çalışma olduğunu belirtmekten kaçınmış, olası okurlar tarafından bir karşı çıkmayı önlemek için Yarar'ın (2000, s. 131) dile getirilen görüşün yanlışlanmaması için önlem alınmasına yardım eden belirteçlerden “neredeyse” belirleyicisini kullanmıştır. Yukarıdaki dört örnekte de kullanılan belirleyiciler önermenin kesin görüş bildirmesini, aykırı örnekler bulunduğu ortaya konan görüşün yanlışlanmasını önlemek için birtakım dilsel stratejileri yansıtmaktadır.

⁶ Özellikle birinci çoğul kişi kullanımı farklı bağlamlarda farklı üstsöylemsel işlevler üstlenmesi nedeniyle Ädel'in (2006, s. 31-33) de belirttiği gibi karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Birinci çoğul kişi metinlerde iki temel işleve sahip olabilir. Bunlardan ilki, metnin yazarıyla okurunu bir araya getiren ve katılım belirleyicisi olarak işlev gören *kapsayıcı bizdir* (inclusive we). İkincisi ise iki alt kategoriye sahip olan *dışlayıcı bizdir* (exclusive we). *Dışlayıcı biz* kategorisinin altında birden çok metin yazarının bulunduğu ve yalnızca bu yazarlara gönderimde bulunan birinci çoğul kişi kullanımı için *ortak biz* (collective we) (üstsöylem açısından bakıldığında kendinden söz etme) ve tek bir yazarın kendisini birinci tekil kişiyle yansıtmaktan kaçınıp birinci çoğul kişiyi kullandığı *düzenleyici biz* (editorial we) (üstsöylem açısından bakıldığında kaçınma belirleyicisi) bulunmaktadır.

Tablo 6: Makale Özetlerinde Vurgulayıcılar

	Fen Bilimleri					Sosyal Bilimler					GE- NEL TOP
	BIY	FZK	KMY	MAT	TOP	DİL	FEL	PSI	TAR	TOP	
Üst- söylem Belir- leyicisi	222	88	96	54	460	196	282	249	840	1567	2027
%	49,43	44,46	52,25	50,42	49,05	56,74	62,45	61,72	56,86	58,52	56,07

Tablo 6 incelendiğinde makale özetlerinde toplam 2027 *vurgulayıcı*nın belirlendiği, bunların 460'ının FB, 1567'sinin SB alanındaki makale özetlerinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. FB altındaki alanlara yakından bakıldığında en sık *vurgulayıcı* kullanımının kimya makale özetlerinde (%52,25) olduğu görülmektedir. Bu özetleri sırasıyla matematik (%50,42), biyoloji (%49,43) ve fizik (%44,46) makale özetleri izlemektedir. Diğer taraftan SB makale özetleri *vurgulayıcı* kullanımı açısından incelendiğinde bu kategorinin en sık felsefe (%62,45) makale özetlerinde kullanıldığı, felsefeyi de sırasıyla psikoloji (%61,72), tarih (%56,86) ve dil bilimi (%56,74) özetlerinin izlediği anlaşılmaktadır.

FB ve SB makale özetlerinde *vurgulayıcı* kullanımıyla ilgili olarak aşağıda yer alan örnekler incelenebilir.

Örnek (5): [...] yöntemi kullanılarak sentezlenmiştir. (KMY 14)

Örnek (6): [...] bilinirler ve *sadece* on üç tanedir. (MAT 6)

Örnek (7): [...] kazanıp kazanamadığını anlamak *ancak* davranışlarının gözlenmesi ile [...] (PSI 8)

Örnek (8): [...] olması *son derece* dikkat çekicidir. (TAR 46)

Verilen örnekler incelendiğinde *vurgulayıcı* üstsöylem belirleyicisinin farklı dilsel birimlerle metnin yüzey yapısına yansıtıldığı görülmektedir. Buna göre örnek (5)'te yer alan “-miştir”, örnek (6) ve (8)'de görülen “-Dir” belirleyicileri ile yazarlar önermelerdeki bilginin kesinliğini ön plana çıkararak sunmaktadır. Bunun yanı sıra örnek (6)'daki “sadece” ve örnek (7)'deki “ancak” belirleyicileri de farklı dilsel birimler olmalarına karşın işlevleri açısından verilen bilgiye karşı oluşabilecek kuşkuları ortadan kaldıran, önermenin kesinliğini ön plana çıkaran üstsöylem belirleyicileridir.

Tablo 7: Makale Özetlerinde Tutum Belirleyicileri

	FB					SB					GE- NEL TOP
	BIY	FZK	KMY	MAT	TOP	DİL	FEL	PSİ	TAR	TOP	
Üst- söylem Belir- leyicisi	24	10	19	2	55	36	73	30	309	448	503
%	5,34	5,05	10,34	1,86	5,86	10,42	16,16	7,43	20,91	16,73	13,91

Yazar(lar)ın önerme içeriğine karşı duygusal yaklaşımlarını yansıtan *tutum belirleyicilerinin* FB ve SB makale özetlerinde kullanımına yönelik olarak tablo 7 incelendiğinde FB'deki *tutum belirleyicilerinin* sayısının 55, SB'dekinin ise 448 olduğu görülmektedir. FB altında yer alan kimya özetleri (%10,34) diğer FB alanlarından daha sık *tutum belirleyicisi* kullanma yönünde bir eğilim sergilerken bu alanı biyoloji (%5,34), fizik (%5,05) ve matematik (%1,86) izlemektedir. SB'de ise en sık *tutum belirleyici* kullanımına sahip özetlerin tarih alanından (%20,91) olduğu, tarih özetlerini sırasıyla felsefe (%16,16), dil bilimi (%10,42) ve psikoloji (%7,43) özetlerinin izlediği söylenebilir.

Örnek (9): [...] *basit* bir şekilde gruplandırılan bu bitkiler, [...]. (BIY 8)

Örnek (10): [...] binom katsayıları kullanılmaksızın *kolaylıkla* hesaplanabilir. (FZK 13)

Örnek (11): [...] konusunda yaşanan *uzun* ve *karmaşık* süreci incelemekte [...] medeniyetinin *gizli kalmış* [...] oynadığı *anahtar rolü* ortaya [...]. (DİL 1)

Örnek (12): [...] *önemli* katkılarda bulunan *büyük* bir [...]. (FEL 13)

Yukarıdaki örneklerde FB ve SB makale özetlerinde bulguların *tutum belirleyicileri* görülmektedir. Örnek (9)'da yazar(lar)ın “basit” belirleyicisi ile önceki çalışmalara yönelik olumsuz tutumu, örnek (10)'da “kolaylıkla” belirleyicisiyle çalışmada elde edilen verilerin ilgili alan için sağladığı kolaylığı ve bunun önemini, örnek (11)'de “uzun”, “karmaşık”, “gizli kalmış” ve “anahtar rol” gibi belirleyicilerle zorluğu ve bu zorluk için ilgili alanın önemini, örnek (12)'de ise “önemli” ve “büyük” belirleyicileriyle Aritosteles'in alan için önemini gösterdiği söylenebilir.

Tablo 8: Makale Özetlerinde Kendinden Söz Etme

	FB					SB					GE- NEL TOP
	BIY	FZK	KMY	MAT	TOP	DIL	FEL	PSI	TAR	TOP	
Üstsöy- lem Belir- leyicisi	7	3	0	4	14	6	1	3	10	20	34
%	1,55	1,51	0,00	3,73	1,49	1,73	0,22	0,74	0,67	0,74	0,94

Yazar(lar)ın kendi(leri)ni açıkça metne yansıtmasına, başka bir deyişle kodlamasına hizmet eden *kendinden söz etme* belirleyicilerinin FB özetlerinde toplam 14, SB özetlerinde toplam 20 kez kullanıldığı bulgulanmıştır. FB makale özetleri incelendiğinde matematik (%0,73), biyoloji (%0,55) ve fizik (%0,51) özetlerinde yazar(lar)ın kendilerini metin içinde kodladıkları durumlarla karşılaşıldığı, buna karşın kimya alanındaki makale özetlerinde yazar(lar)ın *kendinden söz etme* belirleyicisi kullanmadıkları belirlenmiştir. SB özetlerinde ise en sık *kendinden söz etme* belirleyicisinin dil bilimi (%0,73) makale özetlerinde kullanıldığı, bu özetleri sırasıyla psikoloji (%0,74), tarih (%0,67) ve felsefe (%0,22) alanlarındaki özetlerin izlediği anlaşılmaktadır.

Örnek (13): Gözlemlerimizde TÜBİTAK Ulusal Gözlemevi'nde [...] kullanılmıştır. (FZK 12)

Örnek (14): Bu çalışmada [...] metrikleri vereceğiz. (MAT 6)

Örnek (15): [...] olarak etiketleyebileceğimiz repertuara [...] analiz yapmak istiyoruz. (PSI 5)

Örnek (16): [...] bilimsel yollara başvurulmasının *zannımızca* vakti gelmiştir. (TAR 57)

FB ve SB makale özetlerinde yazar(lar)ın kendini metne yansıtmasına yönelik olarak yukarıdaki örnekler incelendiğinde örnek (13)'te üç yazarlı bir makalenin özetinden alınan kesitte yazarların yaptıkları gözlemleri anlatırken bu gözlemleri yapanlar olarak kendilerini metinde açıkça kodladığı ve bunun için de “-(I)mIz” belirleyicisini kullandığı görülmektedir (ortak biz). Örnek (14)'te ise iki yazarlı bir makalenin özetinden alınan kesitte eylemin sonundaki birinci çoğul kişi eki doğrudan yazarlara gönderimde bulunan bir *kendinden söz etme* belirleyicisidir (ortak biz). Örnek (15)'te de örnek (14)'tekine benzer bir görünüm sergilenmektedir. İki yazarlı bu makale özetinde yazarlar sözü geçen çözümlemeyi yapanlar olanlar kendilerini metnin içine dâhil etmektedirler (ortak biz). Örnek (16)'da ise iki yazarlı bir tarih makale özeti

görülmekte ve özetle yazarların kendilerini “zannımızca” belirleyicisi ile metinde açıkça kodladıkları anlaşılmaktadır (ortak biz).

Tablo 9: Makale Özetlerinde Katılım Belirleyicileri

	FB					SB					GENEL TOP
	BIY	FZK	KMY	MAT	TOP	DİL	FEL	PSI	TAR	TOP	
Üstsöylem Belirleyicisi	22	0	0	3	25	7	28	3	31	69	94
%	4,89	0,00	0,00	2,80	2,66	2,02	6,20	0,74	2,09	2,57	2,60

AOEÜ boyutunun son kategorisi yazarların okurla açık bir ilişki içine girmesine, onları söylem katılımcısı olarak metne dâhil etmesine gönderimde bulunan *katılım belirleyicilerinin* FB ve SB makale özetlerindeki görünümü için Tablo 9 incelenebilir. Toplam 94 olarak bulgulan *katılım belirleyicilerinin* 25’i FB, 69’u ise SB makale özetlerinde saptanmıştır. FB altında biyoloji (%4,89) en sık *katılım belirleyicisi* kullanımına sahipken onu matematik (%2,80) alanındaki makale özetleri izlemektedir. Buna karşın fizik ve kimya makale özetlerinde *katılım belirleyicisi* kullanımıyla karşılaşmamıştır. Diğer taraftan SB’ye bakıldığında *katılım belirleyicisi* kullanımı açısından en yoğun alan felsefedir (%6,20). Felsefeyi tarih (%2,09), dil bilimi (%2,02) ve psikoloji (%0,74) makale özetleri izlemektedir.

Örnek (17): [...] günlük yaşamımızda da yaygın olarak [...]. (BIY 18)

Örnek (18): [...] şehirlerimizden birinci [...] nüfusumuzun yarıdan fazlasının [...]. (MAT 4)

Örnek (19): [...] taslağını görmemizde anahtar [...]. (FEL 33)

Örnek (20): [...] Adıyaman ilimizi, Nizip’ten Islahiye’nin [...]. (TAR 59)

Katılım belirleyicileri ile ilgili olarak yukarıdaki örneklere bakıldığında *kendinden söz etme* belirleyicisiyle aynı dilsel birimler olduğu görülmektedir. Ancak bu birimlerin işlevleri *kendinden söz etme* üstsöylem belirleyicilerinden farklıdır. Örnek (17), (18), (19) ve (20)’de “-(I)mIz” belirleyicileri okuru tartışmanın içine çeken, onları söylem katılımcısı olarak metne dâhil eden, yazar ve okuru birleştiren, başka bir ifadeyle kapsayan ve alan yazında *kapsayıcı biz* (inclusive we) olarak tanımlanan *katılım belirleyicisidir*.

FB’nin alt alanlarındaki makale özetlerinde uygulanan AOEÜ belirleyicilerinin dağılımı için tablo 10; SB’nin alt alanları için Tablo 11 incelenebilir.

Tablo 10: FB Makale Özetlerinde AOEÜ

	AOEÜ											
	Kaç.	%	Vur.	%	Tut. Bel.	%	Ken. Söz.	%	Kat. Bel.	%	Toplam	%
BIY	46	10,24	222	49,43	24	5,34	7	1,55	22	4,89	321	71,47
FZK	19	9,60	88	44,46	10	5,05	3	1,51	0	0,00	120	60,63
KMY	10	5,44	96	52,25	19	10,34	0	0,00	0	0,00	125	68,04
MAT	18	16,80	54	50,42	2	1,86	4	3,73	3	2,80	81	75,63
TOP-LAM	93	9,91	460	49,05	55	5,86	14	1,49	25	2,66	647	68,99

FB'nin alt alanlarındaki makale özetlerinde uygulanan AOEÜ belirleyicilerinin gösterildiği tablo incelendiğinde en sık üstsöylem belirleyicisi barındıran alanın matematik (%75,63) olduğu, bu alanı sırasıyla biyoloji (%71,47), kimya (%60,63) ve fizik (%60,63) alanındaki özetlerin izlediği anlaşılmaktadır. FB'nin dört alanındaki makale özetlerinde en sık kullanılan belirleyici *vurgulayıcılar* olurken en az kullanılanlar fizik, kimya ve matematik alanlarında *katılım belirleyicisi*, biyolojide ise *kendinden söz etme* belirleyicisidir. Bu alt alanların makale özetlerinde en yoğun kullanıma sahip AOEÜ belirleyicisi konusunda koşut bir görünüm sergilendiği, ancak diğer kategorilerin kullanımında (hem kullanım sıklığı hem de kullanım önceleme konusunda) birbirlerinden farklı görümlere sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 11: SB Makale Özetlerinde AOEÜ

	AOEÜ											
	Kaç.	%	Vur.	%	Tut. Bel.	%	Ken. Söz.	%	Kat. Bel.	%	Toplam	%
DİL	57	16,50	196	56,74	36	10,42	6	1,73	7	2,02	302	87,43
FEL	93	20,59	282	62,45	73	16,16	1	0,22	28	6,20	477	105,64
PSI	31	7,68	249	61,72	30	7,43	3	0,74	3	0,74	316	78,33
TAR	221	14,96	840	56,86	309	20,91	10	0,67	31	2,09	1411	95,52
TOP-LAM	402	15,01	1567	58,52	448	16,73	20	0,74	69	2,57	2506	93,59

SB'nin alt alanlarındaki makale özetlerinde yeğlenen AOEÜ belirleyicilerinin gösterildiği Tablo 11 incelendiğinde en sık üstsöylem belirleyicisi barındıran alanın felsefe (%105,64) olduğu, bu alanı sırasıyla tarih (%95,52), dil bilimi (%87,43) ve psikoloji (%78,33) alanındaki özetlerin izlediği anlaşılmaktadır. SB'nin dört alanındaki makale özetlerinde en sık kullanılan belirleyici *vurgulayıcılar* olurken en az kullanılanlar *kendinden söz etme* belirleyicisidir. SB'nin altında yer alan bu alanların makale özetlerinde en sık *vurgulayıcıların* kullanılması alanlar arasında bir koşutluğu, diğer kategorile-

rin kullanımında farklı yönelimler sergilemeleri (kullanım sıklığı ve kullanım öncelikle konusunda) birbirlerinden farklılaştıklarını göstermektedir.

Sonuç

FB ve SB makale özetlerinde kullanılan AOEÜ belirleyicilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmada ilgili alanların altındaki sekiz alandan seçilen özet metinleri hem alt alanlar çerçevesinde hem de genel olarak FB ve SB çerçevesinde Hyland'ın (2005) üstsöylem modelindeki AOEÜ sınıflandırması temel alınarak incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Çalışmada incelenen veri tabanından ortaya çıkan bulgulara göre FB ve SB özetlerinde AOEÜ belirleyicilerinin tüm alt kategorilerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Her iki alandaki özetlerde *vurgulayıcıların* en sık kullanılan üst-söylem belirleyicileri olduğu ortaya çıkmıştır. Alan yazında bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Garcia-Calvo'nun (2002) FB alanındaki İspanyolca, Gillaerts & Van de Velde'nin (2010) ve Khedri, Chan ve Helen'in (2015) SB'de İngilizce, Wei ve Duan'ın (2019) FB'deki Çince, Mansouri, Najafabadi ve Boroujeni'nin (2016) ise İngilizce ve Farsça makale özetlerinde kullanım sıklığı en yüksek olan AOEÜ belirleyicisinin vurgulayıcılar kategorisine ait olduğu görülmektedir. Yukarıda verilen araştırmalardan ortaya çıkanlar ile bu incelemenin bulguları bir arada düşünüldüğünde Türkçe SB ve FB makale özetlerinde kullanım sıklığı en yüksek olan belirleyicilerin İngilizce, İspanyolca, Çince, Farsça gibi dillerde yazılan makale özetlerinde kullanılan belirleyicilerle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, özet metinlerinde en yoğun kullanılan AOEÜ belirleyicisinin vurgulayıcılar olması dillerden bağımsız olarak, başka bir deyişle diller üstü bir görünüm ortaya koyarak metin türü özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Araştırma süreci ve araştırmanın raporlaştırılması, başka bir deyişle makalenin temel bölümleri bittikten sonra oluşturulan makale özetinde yazarlar çalışmayla ilgili görüşlerini daha kesin bir dil ile ifade etmektedir. Bu işlevdeki belirleyicilerin sıklıkla kullanılması, makalenin tamamının okunması yönünde bir ikna amacı güden özet metinlerinde olası okurlara çalışmayla ilgili daha net bir bilgi sağlamaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan bir başka sonuç, FB ve SB alanlardaki makalelerin özetlerinde kullanım sıklığı en düşük olan AOEÜ belirleyicilerinin yazarların kendilerine gönderimde buldukları *kendinden söz etme* ve yazarların açıkça alıcılara gönderimde buldukları *katılım belirleyicileri* olmasıdır. Alan yazındaki araştırmaların sonuçlarına bakıldığında İngilizce ve Farsça özetlerin karşılaştırıldığı çalışmada katılım belirleyicisinin bulgulanmadığı, kendinden söz etmenin ise kullanım sıklığının oldukça az olduğu (Mansouri, Najafabadi & Boroujeni, 2016), İspanyolca özet metinlerinde katılım belirleyicisi kullanımının düşük olduğu (Garcia-Calvo, 2002), Çince FB özetlerinde

benzer biçimde katılım belirleyicisinin kullanılmadığı (Wei & Duan, 2019) görülmektedir. Alan yazındaki araştırmalarla bu çalışma karşılaştırıldığında Türkçe SB ve FB özetleri için de koşut bir görünümde söz edilebilir. Bu çalışmanın veri tabanında yer alan özet metinlerinde bu iki belirleyicinin diğer kategorilerden daha az kullanılmasının temel nedeninin dergilerin yazım kuralları arasında bulunan özet metinlerinin sözcük sınırlandırmasıyla ilgili yönergeleri olabilir. Başka bir deyişle sözcük sınırlamasından kaynaklı yer kısıtlılığı nedeniyle makale yazarlarının var olan bu kısıtlı alanı diğer üstsöylem stratejileri için kullandıkları, daha doğrusu vurgulayıcı, kaçınma ve tutum belirleyicilerini önceledikleri düşünülebilir. Hyland'ın (2005, 2008a, 2008b), Wang ve Zhang'ın (2016) ve yukarıdaki adı geçen diğer araştırmacıların alanlar arasında üstsöylem kullanımını farklı veri tabanlarında karşılaştırdıkları araştırmalarında en yoğun ve en az yoğunluktaki belirleyicilerinin Türkçe FB ve SB özetleriyle benzerlikler gösterdiği söylenebilir. Buna karşın Wei ve Duan (2019), incelemelerinde Çince özetlerde kendinden söz etme belirleyicisinin oldukça yüksek bir sıklıkta kullanıldığını ortaya çıkarmışlardır. Bu durum, Türkçe makalelerin özetleriyle farklılık göstermektedir. İlgili çalışmadaki bulguların hem bu çalışmayla hem de yukarıda belirtilen diğer çalışmalarla karşıtlık sergilemesi üstsöylem kullanımında kültürel farklılıkların bir değişke olduğu savını destekler görünmektedir. Buna göre kültürel farklılıkların üstsöylem kullanım eğilimlerini etkilediğini söylemek mümkündür.

Araştırmada bulguların bir diğer durum ise SB özetlerinde FB'dekinden daha yoğun üstsöylem belirleyicisinin kullanıldığıdır. Alan yazındaki araştırmalarda SB'deki makalelerin üstsöylem açısından FB makalelerinden daha yoğun bir kullanıma sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır (Abdi, 2002; Hyland, 2011, Wang & Zhang, 2016). SB ve FB karşılaştırıldığında SB'de soyutluğun ve yorumlama eğiliminin ön planda olduğu söylenebilir (Hyland, 2007). Dolayısıyla alıcılar için tutarlı ve kabul edilebilir bir metin oluşturma konusunda SB alanındaki yazarlar üstsöylem stratejilerini daha yoğun biçimde uygulamaya yönelik bir eğilime sahiptir. Alan yazındaki araştırmalar ve bu çalışmada incelenen veri tabanında yer alan makale özetleri birlikte düşünüldüğünde bir koşutluk ilişkisinden söz edilebilir.

Yapılan incelemede FB ve SB makale özetleri arasında üstsöylem kullanımı ve kullanım sıklığına yönelik saptanan farklılıkların yanı sıra hem FB'nin hem de SB'nin alt alanları içinde de üstsöylem kullanım sıklığı ve tercihleri konusunda farklılıklar belirlenmiştir. FB altındaki kimya özetlerinde kendinden söz etme belirleyicileri bulgulanmazken diğer üç alanda bu belirleyiciler kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra kimya ve fizik alanındaki özetlerde üstsöylem kategorilerinden katılım belirleyicilerinin kullanılmadığı saptanmıştır. SB özetlerine bakıldığında ise psikoloji ve dil bilimi alanlarının yazarın tutumunu

yansıtan belirleyiciler konusunda tarih ve felsefeden farklılaştığı, felsefenin olası alıcıları metne dâhil etme yönünde diğer SB alanlarından daha yoğun bir çaba içinde olduğu ve dolayısıyla katılımı daha yoğun kullandığı belirlenmiştir. Hyland (2005) FB ve SB alanlarında üretilen makaleleri karşılaştırdığı araştırmasında üstsöylemsel tercihler açısından alt alanlar arasında karşıtlıklar bulunduğunu belirlemiştir. Buna koşut olarak Feng (2014) de SB makalelerinde AOEÜ belirleyicilerinin kullanımında hem sıklık hem de önceleme konusunda farklılıklar bulunduğunu belirtmektedir. Disiplinler arası farklar kuramsal yapıda, kullanılan araştırma yöntemlerinde, inceleme nesnesine bakışta, ilgilenilen konularda ortaya çıkar ve bu farklılaşma dilsel seçimlerle de metinlere yansır (Hyland, 2011; Mittelstraß, Trabandt & Fröhlicher, 2016). İnceleme nesnesine yaklaşımda ve topluluk beklentilerinde birtakım farklılıklar bulunması üstsöylem kullanımında da ortaya çıkmaktadır. Alt alanlar arasında üstsöylem belirleyicilerinin kullanımında farklılıkların bulunduğu yönündeki araştırmalara benzer biçimde Türkçe FB ve SB özetlerinde de koşut bir görünüm belirlenmiştir.

Sonuç olarak, Türkçe bilimsel makale özetlerinde üstsöylem kullanımının araştırıldığı bu çalışmanın bulgularına göre SB ve FB makale özetlerinde AOEÜ belirleyicilerinin sıklıkla kullanıldığı, SB'nin FB ile karşılaştırıldığında daha fazla üstsöylem belirleyicisi kullanma eğiliminde olduğu, bunun nedenleri arasında alanların inceleme nesnesine bakış ve okurlarını etkileme biçimlerinin farklı olmasının sayılabileceği, FB ve SB altındaki alanlar arasında da üstsöylem kullanımı açısından farklılıkların olduğu saptanmıştır. Çalışmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde bilimsel alanlardaki (hem FB ve SB hem de bu alanların alt alanları) üreticilerin alıcılarını yönlendirmede üstsöylem bağlamında en sık ve en az sıklıkta uygulanan belirleyiciler bağlamında birbirlerine yakın yollar yeğlediği, ancak diğer kategorilerde üreticilerin farklı seçimleri olduğu ve bu seçimleri farklı sıklıklarda kullanma eğilimleri bulunduğu, FB ve SB'deki araştırmacıların metinleştirmede Uzun'un (2006, s. 34) vurguladığı gibi özellikle söylem topluluğu üyelerinin belirli normlar bağlamında ortak bir bilimsel kültüre (başka bir deyişle kendi kültürlerinin yanında ikincil bir kültüre) sahip oldukları savının incelenen metinlerde de ortaya çıktığı, ancak diğer üstsöylem kategorilerinin kullanımı ve kullanım sıklığında farklılık ortaya çıkmasının da Busch-Lauer'in (2012) vurguladığı üretim sürecinde disiplinlere özgü olma durumunun dilsel seçimlerde farklılaşmaları da ortaya çıkardığı, bu nedenle de FB ve SB'deki araştırmacıların hatta alt alanlardaki araştırmacıların birbirinden farklı (akademik) kimliklere sahip olduğu, FB ve SB'deki araştırmacılardan farklı beklentilerin bulunduğu görüşü bu araştırmayla desteklenmiştir.

FB ve SB'deki özetlerin AOEÜ belirleyicileri bağlamında incelendiği bu çalışmanın sonunda bundan sonraki araştırmalar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Bu araştırma yalnızca sekiz alandaki makale özetlerinin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Daha sonraki çalışmalarda hem SB'den hem de FB'den daha fazla alt alandan oluşan bir veri tabanının incelenmesi alanlardaki üst-söylem özelliklerinin daha net ortaya konmasına yardımcı olacaktır. Böylece alanlarla ilgili daha genel bir görünüm ortaya çıkabilir.

- Makalenin tamamına yönelik bir tanıtım işlevi gören ve olası okurları bu metni okuması yönünde ikna etme sürecinin temel bileşenlerinden biri olan makale özetleri süreç içinde giderek daha az bir sözcüksel alana sahip olmaktadır. Öyle ki makale özetleri (dergilerin yazım yönergeleri çerçevesinde) giderek kısalmaktadır. Dolayısıyla daha kısıtlı bir alanda bu iletişimsel işlevi gerçekleştirmek durumunda olan makale özetleriyle ilgili çalışmaların artması, bu metinlerin söz bilimsel ve üstsöylemsel özelliklerini ortaya çıkarmada daha yararlı olacak ve hem araştırmacılara makale özeti oluşturmada bir görünüm sunacak hem de ilgili alanların söylem topluluklarının beklentilerini ortaya koymada önemli bir sonuç ortaya çıkaracaktır.

Etik Beyan Bu makalenin hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Yazar Katkıları Ekin Şen: Çalışmanın tasarlanması, veri toplanması, veri çözümlemesi, makalenin yazımı, makalenin gönderimi ve düzeltme. **Kamil İşeri:** Çalışmanın tasarlanması, veri çözümlemesi, makalenin yazımı, makale düzeltmesi.

Etik Komite Onayı Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek Araştırma için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Ethical Statement It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this article and that all the sources used have been properly cited.

Author Contributions Ekin Şen: Conceiving the study, data collection, data analysis, writing up, submission and revision. **Kamil İşeri:** Conceiving the study, data analysis, writing up, revision.

Ethical Committee Approval Ethical committee approval is not required for this research.

Funding This research received no external funding.

Conflicts of Interest The authors declare no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Abdi, R. (2002). Interpersonal metadiscourse: An indicator of interaction and identity. *Discourse Studies*, 4(2), 139-145.
- Ädel, A. (2006). *Metadiscourse in L1 and L2 English*. John Benjamins.
- Bayyurt, Y. (2017). Üstsöylem ve kültür etkileşimi. N. Kansu Yetkiner ve M. Şahin (Ed.), *Dilbilim çeviribilim yazıları* içinde (s. 14-24). Anı Yayıncılık.
- Bayyurt, Y. ve Akbaş, E. (2014). Akademik metinlerde kaçınma ve vurgulayıcı ifadelerin lisansüstü öğrenciler tarafından algılanması ve kullanılması. S. N. Büyükkantarcioglu, I. Özyıldırım, E. Yarar ve E. Yağlı (Ed.), 27. *Ulusal Dilbilim Kurultayı bildirileri* içinde (s. 72-79). Hacettepe Üniversitesi.
- Busch-Lauer, I. (2012). Abstracts-eine facettenreiche Textsorte der Wissenschaft. *Linguistik Online*, 52(2), 5-22.
- Crismore, A. (1983). *Metadiscourse: What is it and how is it used in school and non-school social science Texts*. University of Illinois.
- Crismore, A., Markkanen, R., & Steffensen, M. S. (1993). Metadiscourse in persuasive writing: A study of texts written by American and Finnish university students. *Written Communication*, 10(1), 39-71.
- Dağ-Tarcan, Ö. (2019). *Sosyal bilimler alanında yazılan Türkçe bilimsel metinlerde kullanılan üstsöylem belirleyicileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Feng, C. (2014). *Metadiscourse in research articles: A comparative study across disciplines and research paradigms*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Nanyang Singapur: Nanyang Technological University National Institute of Education.
- Garcia-Calvo, J. (2002). Use of metadiscourse in research article abstracts for scientific events. *Revista Letras Curitiba*, 57, 195-209.
- Gillaerts, P., & Van de Velde, F. (2010). Interactional metadiscourse in research article abstracts. *Journal of English for Academic Purposes*, 9, 128-139.
- Hatipoğlu, Ç. ve Alçı, S. (2017). Contextual and pragmatic functions of modal epistemic hedges in argumentative paragraphs in Turkish. Ç. Hatipoğlu, E. Akbaş ve Y. Bayyurt (Ed.), *Metadiscourse in written genres: Uncovering textual and interactional aspects of texts* içinde (s. 85-108). Peter Lang.
- Huber, E. ve Uzun, L. (2001). Metin türü ve yazma edimi ilişkisi: Bilimsel metin yazma edimi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 12, 9-35.
- Huemer, B., Rheindorf, M. & Gruber, H. (2012). *Abstract, Exposé und Förderant-rag*. Böhlau Verlag.
- Hyland, K. (1998a). Persuasion and context: The pragmatics of academic metadiscourse. *Journal of Pragmatics*, 30, 437-455.
- Hyland, K. (1998b). *Hedging in scientific research articles*. Jon Benjamins.
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse. Exploring interaction in writing*. Continuum.
- Hyland, K. (2007). Applying a gloss: Exemplifying and reformulating in academic discourse. *Applied Linguistics*, 28(2), 266-285.

- Hyland, K. (2008a). Persuasion, interaction and the construction of knowledge: Representing self and others in research writing. *International Journal of English Studies*, 8(2), 1-23.
- Hyland, K. (2008b). Disciplinary voices. Interactions in research writing. *English Text Construction*, 1(1), 5-22.
- Hyland, K. (2011). Academic discourse. K. Hyland ve B. Paltridge (Ed.), *The continuum companion to discourse analysis* içinde (s. 171-184). Continuum.
- Hyland, K. (2012). Undergraduate understandings: Stance and voice in final year reports. K. Hyland ve C. Sancho Guinda (Ed.), *Stance and voice in written academic genres* içinde (s. 134-150). Palgrave Macmillan.
- Hyland, K. (2014). Disciplinary discourse: Writer stance in research article. C. N. Candlin ve K. Hyland (Ed.), *Writing: Texts, processes and practices* içinde (s. 99-121). Routledge.
- Hyland, K. (2017). Metadiscourse: What is it and where is it going? *Journal of Pragmatics*, 111, 16-29.
- Hyland, K., & Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics*, 25(2), 156-177.
- Jiang, F. K. ve Hyland, K. (2017). Metadiscursive nouns: Interaction and cohesion in abstract moves. *English for Specific Purposes*, 46, 1-14.
- Kan, M. O. (2016). The Use of interactional metadiscourse: A comparison of articles on Turkish education and literature. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16(5), 1639-1648.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (31. Baskı). Nobel.
- Khedri, M., Chan, S.H., & Helen, T. (2015). Interpersonal-driven features in research article abstracts: Cross-disciplinary metadiscourse perspective. *Social Sciences and Humanities*, 23(2), 303-314.
- Mansouri, S., Najafabadi, M. M., & Boroujeni, S.S. (2016). Metadiscourse in research article abstracts: A cross lingual and disciplinary investigation. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 3(4), 296-307.
- Martin-Martin, P. (2003). A genre analysis of English and Spanish research paper abstracts in experimental social sciences. *English for Specific Purposes*, 22, 25-43.
- Mittelstraß, J., Trabant, J., & Fröhlicher, P. (2016). *Wissenschaftssprache: Ein Plädoyer für Mehrsprachigkeit in der Wissenschaft*. Metzler Verlag.
- Swales, J. M. (1993). *Genre analysis: English in academic and research settings* (3. Baskı). Cambridge University Press.
- Swales, J. M., & Feak, C. B. (1994). *Academic writing for graduate students: Essential tasks and skills*. The University of Michigan Press.
- Şen, E. (2019). *Bilimsel makale özetlerinde üstsöylem belirleyicilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şen, E. (2020). Makale özetlerinde “ben” ve “biz”: Bir üstsöylem çözümlemesi. *International Journal of Language Academy*, 8(1), 62-72. DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/ijla.39695>
- Şen, E. (2021). Üstsöylem: Tanım, modeller, çözümlemeler çerçevesinde bir değerlendirme. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 8, 275-299. DOI No: <http://dx.doi.org/10.46250/kulturder.863659>
- Uluçam-Wegmann, A. I. (2018). Birinci ve ikinci dilde metin türüne özgü yazma: Benzerlikler, farklılıklar ve etkileşimler. N. E. Uzun ve B. Ü. Bozkurt (Ed.), *Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar-10* içinde (s. 37-74). Okan Üniversitesi.
- Uluçay, Ç. ve Hatipoğlu, Ç. (2017). Causal markers in Turkish cause paragraphs. Ç. Hatipoğlu, E. Akbaş ve Y. Bayyurt (Ed.), *Metadiscourse in written genres: Uncovering textual and interactional aspects of texts* içinde (s. 223-249). Peter Lang.
- Uzun, L. (2001). Bilimsel metne özgü önbiçimlenişler ve bilimsel metin yazma edimi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 197-204.
- Uzun, L. (2002). Dilbilim alanında Türkçe yazılan araştırma yazılarında metin dünyasına ilişkin düzenlemeler. L. Uzun ve E. Huber (Ed.), *Türkçede bilgi yapısı ve bilimsel metinler* içinde (s. 203-224). Die Blaue Eule.
- Uzun, L. (2006). Bilimsel söylem ve özellikleri. K. Karakütük (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1. Ulusal Kurultay bildirileri* içinde (s. 133-140). <http://uvt.ulakbim.gov.tr/sbvt/kurultay1.pdf> (Son Erişim: 28.01.2018)
- Uzun, L. (2010). Öznelliğin Dilsel Kodlanması: Öğrenci Anlatılarında Bir Öznellik Sunumu Çözümlemesi. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 91-107.
- Vande Kopple, W. J. (1985). Some exploratory discourse on metadiscourse. *College Composition and Communication*, 36(1), 82-93.
- Wang, L., & Zhang, Y. (2016). An analysis of metadiscourse in the abstracts of English academic papers. *Global Journal of Human-Social Sciences: G Linguistics and Education*, 16(9), 8-16.
- Wei, J., & Duan, J. (2019). A comparative study of metadiscoursal features in English research article abstracts in hard disciplines. *Arab Journal of Applied Linguistics*, 4(1), 1-37.
- Yarar, E. (2000). Akademik söylemde belirteçlerin belirsizlik ve olasılık işlevleri. *Dilbilim ve Uygulamaları*, 1, 125-138.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Zeyrek, D. (2002). Psikoloji makalelerinde üstsöylem belirleyicileri. L. Uzun ve E. Huber (Ed.), *Türkçede bilgi yapısı ve bilimsel metinler* içinde (s. 225-242). Die Blaue Eule.

Extended Summary

Academic communication is a social act that supports information production in various fields. Researchers need to organize the information they present and present the text in a way that makes it meaningful for readers. By doing this, they use discursive features agreed upon within the discourse community. The concept of discourse community determines the presuppositions for the text genre and is reflected in the construction of the text, especially in metadiscourse.

Metadiscourse is the linguistic features that enable the discourse to be presented as a coherent text, reflects the personality and reliability of the writer, does not contribute to the propositional content of texts, but helps the recipient to interpret and evaluate the information. It helps the writer to participate in the discourse, to guide the reader explicitly or implicitly, to show the reader how to understand the discourse, to organize, interpret and evaluate what is being said. The writers use these arrangements for purposes such as facilitating communication, supporting his/her own position, and establishing a relationship with the reader. Within this scope, metadiscourse is one of the main concepts involved in clarifying the relationship between the writer, the text's message and the reader.

There are many classification (Vande Kopple, 1985, Crismore, Markkannen & Steffensen, 1993, Hyland, 1998a, Hyland, 2005 etc.) in the metadiscourse literature. In this research, the metadiscourse classification developed by Hyland & Tse (2004) and by Hyland (2005) and the interactional category under this model were used.

In Hyland's (2005) model, *hedges* are linguistic units that soften the certainty of the asserted information and show how the reader should understand, evaluate and react to the information, show that the writer also knows that there are (or can be) different possibilities; *boosters* are linguistic units that increase the strength of the proposition, showing the author's absolute dependence to the proposition, the prevention of different opinions. *Attitude markers* are linguistic units that fulfill the author's emotional attitude towards the content of the proposition, towards its reliability, truthfulness, acceptance, surprise, necessity, consensus, importance, etc. *Self-mention* are linguistic units in which the author communicates with the reader, explicitly encoding himself/herself in the text, such as first-person singular or first-person plural pronouns and possessive pronouns. *Engagement markers* are linguistic units that the author addresses the reader, uses to engage her or his attention or to include her or his in the text as a discourse participant. The devices with the abovementioned features can be reflected on the surface structure of the text with different linguistic units such as verb, determiner, adjective, modal, noun etc. In addition, the same linguistic unit can also assume different metadiscursive functions within the context. From this perspective, the following points can be considered: both words belonging to different classes, multiword units or grammatical categories can be classified as metadiscourse markers and a linguistic unit can fulfill different metadiscursive functions in different contexts.

The main communicative purpose of research article abstracts, which are short, concentrated, referring to another text, which should reflect the expectations of the

discourse community, which give the reader an idea of whether the whole text is worth reading or not, and which try to persuade the reader to read the article, in other words, the whole article. In accordance with this purpose, authors try to structure their abstracts in the best possible form, taking into account the expectations of the discourse community, and to increase the likelihood of being found among many other studies. One of the strategies used to fulfill this persuasive purpose in abstracts is the use of metadiscourse, which is one of the main features of academic discourse. In this research, it was revealed which of the interactional metadiscourse markers writers tend to use in research article abstract.

The aim of this research is to analyze the interactional metadiscourse markers in the research article abstracts of hard sciences and soft sciences. In this context, the research questions of this research are as follows:

1. Which of the interactional metadiscourse markers are used in hard sciences and soft sciences research article abstracts?
2. Is there any variation in the use of interactional dimensions of metadiscourse classification in hard sciences and soft sciences research article abstracts?
3. Is there any variation in the use of dimensions of metadiscourse classification in the subdisciplines of hard sciences and soft sciences?

The research article abstracts in the database were selected from Turkish abstracts of Turkish research articles and published in refereed journals in Dergipark between 01/01/2013–31/12/2017. While creating the database of the study, a total of eight fields, four from hard sciences, four from soft sciences, were selected in order to determine the parallel and different features between disciplines and their subdisciplines. The database consisting of abstracts of articles written in the subdisciplines of biology, physics, chemistry, mathematics from hard sciences and linguistics, philosophy, psychology and history from soft sciences was created. The database consists of 289 article abstracts and 36152 words. The research article abstracts in the database were analyzed and compared based on the interactional categories of metadiscourse in Hyland's (2005) model.

According to the data obtained in the research, it was determined that the most frequently interactional metadiscourse segment in the abstracts of hard sciences and soft sciences is the boosters. In addition, it was determined that the least encountered interactional metadiscourse markers were engagement and self-mention markers, abstracts of soft sciences contain more metadiscourse markers than those in hard sciences and there are variations in the frequency and tendency of metadiscourse usage within the subfields of both hard sciences and soft sciences. According to the findings of the research, it was determined that the fields (hard sciences, soft sciences and subfields of these disciplines) have similar functions within the framework of the most frequently and least frequently markers to direct their readers, but they have different linguistic mechanisms in other categories of metadiscourse and use these mechanisms at different frequencies from each other.

